

**Marija
Berdova**

Parasti veicamās
komercdarbības
konceptija
10. lpp.

**Dace Vārna**

Parādu
atgūšana
pārrobežu
lietā
16. lpp.

**Iveta Ceple**

Jaunākās
izmaiņas
Darba
likumā
18. lpp.

**Māris
Simulis**

Jauna kārtība
disciplinārsodu
apstrīdēšanā
25. lpp.

**Andris
Tauriņš**
Autortiesību
reforma
ietekmēs
digitālo vidi
4. lpp.

Šķirējtiesas klauzula
komercīgumos ar ārzemju
partneriem – kas jāņem vērā?
22. lpp.

NUMORA INTERVIJA



Autortiesību reforma ietekmēs digitālo vidi

Žurnāla izvadītā gada augusta numurā rakstā „Kā noregulēt autortiesības digitālajā laikmetā?” skaidrojām, kāpēc nepieciešams atjaunināt autortiesību noteikumus un ko paredz topošā Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva par autortiesībām digitālajā vienotajā tirgū (turpmāk – Autortiesību direktīva). Jaunajam regulējumam vajadzētu nodrošināt taisnīgu atalgojumu žurnālistiem, fotogrāfiem, izdevējiem un citiem autortiesību īpašniekiem par viņu darbu izmantošanu tiešsaistē. Tāpat tiek paredzēts, ka interneta platformām būtu jānodrošina, ka tajās iespējams ievietot tikai tādu saturu, kura autori to ir atļāvuši, vai ja tā ievietošana nepārkāpj autoru tiesības. Turklāt direktīvas pieņemšana atbildību no lietotājiem, kas augšupielādē saturu, pārnestu uz interneta platformu īpašniekiem, kuriem būtu jākontrolē, ko dara lietotāji.

Vai tuvākajā nākotnē par paša radītu saturu, kas izvietots sociālajos tīklos, varētu pretendēt uz atlīdzību līdzīgi kā komponisti, kuru dziesmas tiek atskaņotas radio? Vai varēs pieprasīt kompensāciju no *Facebook*, *YouTube* un līdzīgām vietnēm, ja kāds cits bez atļaujas šajās platformās būs dalījies ar lietotāja saturu? Šos un citus neskaidros jautājumus, kas izriet no 2018. gada 12. septembrī Eiropas Parlamenta pirmajā lasījumā atbalstītajiem grozījumiem priekšlikumā autortiesību direktīvai, skaidro **Andris Tauriņš**, zvērināts advokāts, zvērinātu advokātu biroja *Sorainen* intelektuālā īpašuma tiesību speciālists.

NUMURA
INTERVIJA

Pagājušajā vasarā, kad Eiropas Parlamentā notika pirmais balsojums par Autortiesību direktīvu, tās aizstāvji sacīja, ka direktīva autoriem radīs iespējas gūt ienākumus no lielajām interneta platformām. Savukārt no oponentiem izskanēja apgalvojums, ka direktīva ieviesīot interneta cenzūru, pat nogalināšot tādu internetu, kādu to līdz šim pazīstam... Cik daudz taisnības bija vienai un otrai pusei?

Jāatceras, ka Eiropas Savienības likumdevējs ir daudzgalvains pūķis, kas sastāv no Eiropas Komisijas, Eiropas Parlamenta un Eiropas Savienības Padomes. Iesaistītās puses ir ļoti dažādas, un lielākoties mēs nezinām, kādi ir rosināto normatīvo aktu izmaiņu patiesie nolūki un kuru lobiju intereses tiek virzītas. Lai arī direktīvas rosinātāja bija Eiropas Komisija, tomēr strīdīgāko pantu autors ir no Vācijas ievēlēts parlamenta deputāts. Autortiesību direktīvas 13. pantā, kas paredz satura filtrēšanu, visticamāk, viņš ir ietekmējies no līdzīga Vācijas regulējuma, kas paredz, ka tiešsaistes platformām ir jāfiltrē saturs, kas varētu atbilst naida runas pazīmēm.

► Jūs sakāt, ka nav saprotams, kuru intereses tiek lobētas, bet vai direktīvas teksts ir tik atšķirīgi interpretējams, ka nav skaidrs, ko tas isti aizstāv?

Jānošķir, ka šī ir direktīva, nevis regula, tātad tās piemērošanā ir iespējamās variācijas. Direktīva nosaka minimālos obligātos harmonizācijas noteikumus, taču dalībvalstis var lemt pašas par dažādām nianšēm un izņēmumiem, pieņemot nacionāla mēroga likumus, kas ievieš direktīvu. Taču neskaidribs pastāv arī par pašu direktīvu, jo tā runā ļoti vispārīgos jēdzienos. No vienas puses, tas ir arī pareizi, jo tehnoloģiju jomā attīstība notiek strauji, tāpēc jāizvairās lietot ļoti precīzus terminus, kas pēc dažiem gadiem jau būs novecojuši. Problēma ir tā, ka direktīvas kritiķi iezīmē iespējamās sekas drūmās krāsās un viņu izspēlētie scenāriji nav izslēdzami. Piemēram, ja tiek izveidoti filtrēšanas ierobežojumi, rodas jautājums, kā tas dzīvē izpaudīsies un kā ietekmēs patērētājus.

Idejiski tas nav nekas jauns – autortiesības ir jāaizsargā, nedrīkst publicēt darbus bez autoru piekrišanas. Arī tas, ka interneta platformām tiek uzlikta atbildība par to lietotāju radīto saturu, nav nekas nebijis – ir pat Eiropas Savienības Tiesas spriedums lietā par torentu vietni *The Pirate Bay*, kas uzsver, ka tiešsaistes platforma var būt atbildīga par ar autortiesībām aizsargāta darba neautorizētu publiskošanu arī tad, ja to veikuši platformas lietotāji.

Princips par autortiesību aizsardzību, protams, nav jauns – norma, ka no autora ir jāsaņem atļauja, lai reproducētu viņa darbus, pastāv vairāk nekā simts gadus. Taču, runājot par starpniekiem, 2000. gadā pieņemtā direktīva 2000/31/EK par dažiem informācijas sabiedrības pakalpojumu tiesiskiem aspektiem, jo īpaši elektronisko tirdzniecību, iekšējā tirgū (Direktīva par elektronisko tirdzniecību) definē trīs priekšnoteikumus, kādos gadījumos platforma nav atbildīga par lietotāju izvietoto saturu. Tie iekļauj normu, ka platforma nedrīkst aktīvi iesaistīties, tai jābūt tikai tehniskajam nodrošinātājam; ka tā nezina par autortiesību vai cita rakstura pārkāpumiem, taču tajā mirkli, kad kāds dara zināmu par šādiem pārkāpumiem, platformai iestājas pienākums aktīvi rīkoties un šos datus dzēst.

Līdz šim tas viss ir darbojies samērā sekmīgi, pēc šāda principa strādā arī *Google*, kurā īpaša cilvēku komanda ir atbildīga par to, lai pamatotos gadījumos izņemtu no meklēšanas rezultātiem lappas, kurās pārkāptas autortiesības. *The Pirate Bay* gadījumā atšķirība droši vien bija tā, ka tika iests par tālu, un vietne arī pati, iespējams, guva peļņu, kaut vai tirgojot krekliņus ar savu logo. Saskaņā ar jauno piedāvājumu platformām, pat ja tās tikai tehniski nodrošina informācijas apmaiņu, pašām aktīvi neiesaistoties, nebūs pienākuma iegūt licenci no autortiesību īpašniekiem, tomēr būs jāievieš saturs atpazīšanas tehnoloģijas. Nav izslēgts, ka pat tādiem failu servisiem kā *Dropbox* būs jāievieš teh-

Pat ja lietotāji savstarpēji ir uzskatāmi par privātpersonām, labumu gūst interneta platforma, līdz ar to dalīšanos ar saturu vairs nevar uzskatīt tikai par tā privātu lietojumu.

noloģijas, kas izvērtēs, vai darbi, kuri tiks augšupielādēti, nav aizsargāti ar autortiesībām. Šādā ziņā jaunā direktīva nonāk pretrunā ar iepriekšminēto 2000. gada direktīvu par elektronisko tirdzniecību.

Kā tas var būt, ka Eiropas Savienība grasās pieņemt direktīvu, kas ir pretrunā iepriekš pieņemtai un spēkā esošai direktīvai?

Saskaņā ar pieņemtajām juridiskās interpretācijas metodēm turpmāk būtu jāpiemēro jaunā direktīva. Es gan neesmu tik padziļināti pētījis šo jautājumu, iespējams, likumdevējs var pamatot, ka pretrunu starp abām direktīvām tomēr nav. Taču to saka kritiķi, un tāds iespajds arī rodas, lasot direktīvas tekstu – ka līdz šim pastāvošais regulējums tiktu ignorēts.

Kādas jaunas iespējas direktīva paver autortiesību īpašniekiem? Piemēram, ko varēs darīt fotogrāfs, redzot, ka kāds viņa bildi bez atļaujas ielicis savā *Facebook* vai *Twitter* lapā? Galvenā direktīvas ideja ir tāda, ka autoram būs daudz vieglāk runāt ar lielajām interneta kompānijām par viņa autordarbu izmantošanas licences nosacījumiem. Dalībvalstīm būs arī pienākums ieviest institūciju, kura kā starpnieks palīdzēs vienoties par šiem noteikumiem. Platformām būs pienākums dalīties ar informāciju – direktīva nosaka, ka autoriem būs tiesības regulāri iegūt ziņas par to, vai un kā viņu darbi tikuši izmantoti.

Kāds ir licences noslēgšanas mehānisms? Vai tam būs jānotiek pēc autoru iniciatīvas –

NUMURA INTERVIJA



NUMURA INTERVIJA

respektīvi, kurš pats vēlēties, ar to lielajām platformām būs jānoslēdz licences līgums, vai arī platformām būs pašām jāpiedāvā vienošanās visiem saviem miljardos skaitāmajiem lietotājiem?

Pienākums ir pārliekts uz platformām – tām būs jānodrošina, ka tajās parādās tikai licencēts saturs. Lai vispār varētu izmantot jebkādus darbus, platformām būs jāpierāda, ka tās ieguvušas atbilstošās licences. Taču kritiķi saka, ka iegūs tikai lielie spēlētāji, jo mazie individuālie autori šādā mehānismā varētu tikt ignorēti.

Sanāk, ka platformām licence būtu jāslēdz ar pilnīgi visiem lietotājiem, jo par satura radītāju un autortiesību īpašnieku jau kļūst ikviens, kurš kaut vai nobildē savu sunīti ar rozā lentīti ap kaklu un šo bildi augšupielādē savā sociālo kontu laika joslā.

Ši ir pretruna starp direktīvā idejiski iecerēto un tās praktiskās īstenošanas iespējām. Kritiķi norāda, ka tik masveidīga licenču slēgšana, visticamāk, nenotiks, līdz ar to daudzi tiks izslēgti no spēles. Grūti pat iedomāties, ka, piemēram, *Facebook* runātu ar katru individuālo autoru, drīzāk tās būs autortiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas, ar kuru starpniecību šie līgumi tiks slēgti.

Tomēr direktīvas tekstā jau nav minēts, ka autoriem obligāti jāizmanto kolektīvā pārvaldījuma organizācijas, tātad tie, kuri būs gana apņēmīgi un „kašķīgi”, varēs arī

individuāli vērsties pie *Facebook* un ne vien slēgt licenci, bet arī pieprasīt kompensāciju gadījumā, ja konkrētajā platformā būs bez atļaujas publicēts viņu darbs?

Ja atļauja nebūs saņemta, tad ir pienākums ieviest kompensācijas mehānismus, tāpat jābūt ieviestiem sūdzību izskatīšanas un strīdu izšķiršanas mehānismiem. Tas tomēr neatceļ tiesības gadījumā, ja saprātīgu vienošanos neizdodas panākt, vienai vai otrai pusei doties uz tiesu.

Vai galvenā atšķirība būs tā, ka autors tiesā varēs vērsties ne tikai pret konkrēto interneta platformas lietotāju, kurš izmantojis viņa darbu, bet arī pret pašu interneta platformu?

Jā, un parasti tiesvedībā ir princips, ka vērsas pret to, kuram ir „dziļākas kabatas”.

Kā tiks organizēta autoratlīdzību izmaksa gadījumos, kad platformā būs publicēts licencēts darbs? Vai šādā situācijā direktīva pienākumu samaksāt autoram par darba lietojumu uzliek pašai platformai? Vai tādā gadījumā platforma vēlāk nevērsīsies ar regresa prasību pret to lietotāju, kurš būs savā lapā jeb laika plūsmā izmantojis šo darbu?

Man pagaidām nav atbildes, tas ir sarežģīts jautājums, un direktīva uz to atbildi nesniedz. Piemēram, ja skatāmies direktīvas 11. pantu, kur ir runa par žurnālistikas materiālu publicēšanas tiesībām, atlīdzību paredzēts maksāt tikai tādā gadījumā, ja publicēšana notikusi komerciālo nolūkos. ▶

NUMURA INTERVIJA

► Taču daži Eiropas Parlamenta deputāti norāda uz to, ka ar autortiesībām aizsargāta satura pārpublicēšana sociālajos tīklos („retvīti” vai „šāres”), pat ja tiek veikta tikai privātām vajadzībām, tik un tā atrodas uz komerciālās platformas (*Facebook*, *Twitter*, *Instagram* u.c.), un šī platforma gūst no tā labumu, jo tās bizness ir balstīts uz reklāmu un lietotāju radīto saturu. **Pat ja lietotāji savstarpēji ir uzskatāmi par privātpersonām, labumu gūst interneta platforma, līdz ar to dalīšanos ar saturu vairs nevar uzskatīt tikai par tā privātu lietojumu.** Te arī meklējama atbilde uz jautājumu, kāpēc interneta platformai būtu jāmaksā autoriem par to, ka tās lietotāji dalās ar viņu radīto saturu. Tomēr ceru, ka tas neaiziet līdz galējībām, ka, piemēram, *Facebook* būs jāiegūst licence un jāmaksā par to, ka lietotāji slēgtās domubiedru grupās dalās ar autoru darbiem. Pieļauju, ka tas varētu būt nesamērīgi.

Tad jau arī pats autors, publicējot sociālajos tīklos savus darbus, saņemtu par to atlīdzību! Ja vēl pierunātu „padalīties” ar tiem savus radus, draugus un paziņas, iespējams, sanāktu itin labs bizness!

Tā var sanākt. Tomēr galvenais, kas satrauc direktīvas kontekstā, ir iespējamās problēmas interneta platformu lietotājiem. Ja lietotājs vēlēšies kaut ko augšupielādēt, tas notiks ļoti lēni un ilgi, jo būs jāsalīdzina ar neskaitāmiem darbiem datubāzē. Turklāt, iespējams, beigās sistēma publicēšanu atteiks, kļūdaini uzskatot, ka augšuplādējamais saturs pārkāpj kādas autortiesības. Zināmā mērā tā ir nevainīguma prezumpcijas nojaukšana – nevis jāpie-rāda, ka lietotājs ir kaut ko pārkāpis, bet lietotājam ir jāpierāda, ka tas neko nepārkāpj.

Kā šī licencēto darbu datubāze funkcionēs? Pēc direktīvas būtības jau iznāk tieši pretēji – ja lietotājs mēģinās augšupielādēt licencētu darbu, sistēmai tas būtu jāatļauj. Savukārt nelicencēta darba augšupielāde netiks atļauta, jo interneta platformu atbildība būs pielaut tikai licencētu darbu publiskošanu. Vai tas nozīmētu, ka ikviens arī pats savus radītos darbus nevarētu publiskot, pirms nebūs noslēdzis licenci? Vai mehānismam tomēr jābūt tādām, ka interneta platformas jau automātiski prasītu noslēgt licenci ar ikvienu lietotāju, kurš vēlas tajās ievietot kādu saturu?

Tāds būtu risinājums ideālajā pasaulē. Taču praktiski diez vai ko tādu izdosies realizēt, satura apjoms būs pārāk liels. Likumdevējs ir pateicis – interneta platformai jānodrošina, ka viss saturs tajā tiek augšupielādēts un publicēts likumīgi. Taču skaidrs, ka pārbaudīt katru konkrēto darbu – vai tā publicētājs ir vai nav autors, vai par to ir vai nav jāiegūst licence – nebūs iespējams.

Vai Eiropas Parlamenta septembra balsojumā atbalstītā direktīvas versija būtiski atšķiras no jūlijā noraidītā varianta? Vai ir atrisināti



tie riski, uz ko norādīja direktīvas kritiķi? Piemēram, saistībā ar 11. pantu nebija saprotams, kā pēc direktīvas pieņemšanas drīkstēs pārpublicēt hipersaites uz mediju publikācijām – vai pie saites varēs parādīties virsraksts, raksta ievads, attēls? Bija runa, ka drīkstēs parādīties tikai „nebūtiski publikācijas fragmenti”, bet kas tieši tiek uzskatīts par „nebūtisku” un kas – jau par „būtisku” publikācijas fragmentu?

Uz šiem jautājumiem joprojām nav atbildes. Par 11. pantu es varu tikai izteikt savu pieņēmumu – ja pārpublicējumā parādīsies daži vārdi no virsraksta, tas būs atļauts, taču izvilkumi no raksta drīzāk ne.

Ir zināms, ka par direktīvu turpinās sarunas aiz slēgtām durvīm, Padomei un Parlamentam ir niansēs atšķirīgi piedāvājumi risinājumiem. Katrā ziņā interesants aspekts ir tas, ka direktīva piešķirtu jaunu blakustiesību izdevējiem, lai gan izdevējs jau nerada saturam faktiski nekādu pievienoto vērtību.

Kādi ir direktīvā paredzēti izņēmuma gadījumi ar autortiesībām aizsargātu darbu lietošanā? Piemēram, pirms jūlijā balsojuma lielāko rezonansi radīja *Vikipēdijas* rīcība, iepriekšējā dienā slēdzot pieeju enciklopēdijai vairāku Eiropas Savienības dalībvalstu valodās.

Direktīva paredz, ka tās prasības neattieksies uz nekomerciāliem projektiem, un ir diezgan skaidri pateikts, ka arī uz *Vikipēdiju* tā neattieksies.